

## ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MANEVİ DANIŞMANLIK VE DİNİ DESTEK İHTİYACI: ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ\*

Hasan MAÇİN\*, Muhammet ÇEVİK\*, Ayşenur AKAY\*

### Öz

Bu çalışma Adıyaman Üniversitesi öğrencilerinin manevi danışmanlık ve dinî destek ihtiyacının belirlenmesini ve ihtiyaç alanlarında çalışmalar yapılmasını amaçlayan pratik sonuçlara odaklanmıştır. Çalışma, bir saha araştırması olup, araştırmanın evreni Adıyaman Üniversitesi merkez kampüsünde yer alan lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda sistematik örnekleme yöntemi ile belirlenen 360 öğrenci ile anket çalışması yapılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %53.1'i kadın, %46.9'u erkek ve yaş ortalaması 21.76'dır. Öğrencilerin büyük kısmı KYK yurtlarında ve ailesinin yanında kalmaktadır. Yarısından fazlası hayatlarının herhangi bir döneminde anlam ve amaç kaybı yaşadığını ve bu dönemlerde manevi destek ihtiyacının arttığını belirtmiştir. En fazla anlam ve amaç kaybı yaşanan durum bir yakını kaybetme durumudur. Dinî bilgi kaynağı olarak aile ve okul çevresi öne çıkmaktadır. Üniversite öğrencilerinin genel itibarıyla dinî bilgi ve destek ihtiyacı olduğu görülmüştür. Bu ihtiyaçların karşılanmasında "sürekli, sabit bir dinî danışmanlık bürosu" en çok tercih edilen seçenek olmuştur. Çeşitli sorunlar yaşayan genç kesiminin sorunlarının kısmen de olsa tespit edilmesi ve katkı sunulması önem arz etmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Manevi Danışmanlık, Dinî Destek, Gençlik Sorunları, Üniversite Öğrencileri

## THE NEEDS OF UNIVERSITY STUDENTS 'SPIRITUAL COUNSELING AND RELIGIOUS SUPPORT: ADIYAMAN UNIVERSITY EXAMPLE

### Abstract

This study focused on practical results aiming to determine the need for spiritual counseling and religious support of the students of Adıyaman University and to conduct studies in the areas of need. This study is a field research and the universe of the research consists of undergraduate students located in the central campus of Adıyaman University. In this context, a survey was conducted with 360 students determined by systematic sampling method. 53.1% of the students participating in the study are women, 46.9% are men and the average age is 21.76. Most of the students stay in KYK dormitories and with their families. More than half stated that they experienced a loss of meaning and purpose in any period of their lives and needs for spiritual support increased during these periods. The situation with the most loss of meaning and purpose is the situation of losing a relative. Family and school environment stand out as a source of religious information. University students were found to need religious information and support in general. "A permanent, constant religious counseling office" is the most preferred option for the needs. It is important to identify and contribute to the problems of the young people who has various problems.

**Keywords:** Spiritual Counseling, Religious Support, Youth Problems, University Students

\* Bu çalışma Adıyaman Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinatörlüğü tarafından desteklenen İSIFMAP/2017-0001 nolu proje kapsamında elde edilen verilerden türetilmiştir.

\* Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, [gergeri@gmail.com](mailto:gergeri@gmail.com)

\* Ar. Gör. Adıyaman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, [muhammetcevik@adiyaman.edu.tr](mailto:muhammetcevik@adiyaman.edu.tr)

\* Rehber Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı.

## Giriş

Gençlik, insanın yaşam sürecinde psikolojik ve sosyal açıdan en fazla gelişmenin ve değişimin yaşandığı süreçtir. Bu süreç, insanın bedensel, ruhsal ve sosyal gelişmesinde ve kişiliğinin oluşmasında hassas bir dönemdir.<sup>1</sup> Üniversite eğitimi ise gençlik dönemine özgü gerilimlere ve sorunlara daha fazlasının eklenmesine sebep olabilmektedir. Bu dönemde öğrenciler, kendi kimliklerini bulma, toplum değerlerine uyum sağlama, daha geniş toplumsal ve evrensel değerleri benimseme ve sosyal olgunluğa erişme<sup>2</sup> sorumluluğu altındadır.

Üniversite öğrencileri ergenlikten çıkıp yetişkinliğe geçiş döneminin getirdiği bazı sorunlarla birlikte sorun yaratan başka faktörlerle de yüz yüze kalabilmektedir. Üniversite öğrencilerinin birçoğu ilk kez ailesinden ayrılarak kendi başına kalmakta, yaşadığı çevreden, ev ve aileden ayrılma, onlar için uyum sorunlarına sebep olabilmektedir. Zaman ve parasını ayarlama, doğru arkadaş seçme, sosyal ilişkileri idare etme, geleceğe ilişkin kararlar verme, değişen çevre ile birlikte değişen değer yargılarına uyma, karşı cinsle ilişkiler kurma, bağımsızlığını kanıtlama, kişisel değerler arama, kendini tanıma ve geliştirme, akademik başarı sağlayabilme gibi durumlar, üniversite öğrencilerini zorlayan ve psikolojik sorunlara yol açabilen faktörler olarak sıralanabilir.

Bu dönemde gençler, artık kendi başınadır ve sorunlarını kendileri çözmek zorundadır.<sup>3</sup> Tüm bu durumlar üniversite gençliğinde güven bunalımı, stres, kaygı düzeyinin artması, kendini yararsız hissetme, yalnızlık ve iletişim kopukluğu gibi psiko-sosyal sorunların yaşanmasına sebep olabilmektedir.

Sorunlarla yüz yüze kalmak ve bunlarla baş etmek için desteğe ihtiyaç duymak gençlik dönemine özgü bir durum değildir. İnsan, her dönemde, karşılaştığı sorunlarla başa çıkmak için destek ihtiyacı hisseder. Kanaatimizce, geleneksel toplumlarda, merkezinde aile ve akrabaların olduğu yakın ilişkiler ağı bu ihtiyacın daha az hissedilmesine ve daha kolay karşılanmasına imkân tanımaktaydı. Ancak sorunlardaki çeşitlenme ve artışa karşın yüz yüze ve yakın ilişkilerin giderek azaldığı modern toplumlarda bireyler destek mekanizmalarından da mahrum kalabilmektedir. Ortaya çıkan birçok kurum ve meslek, yabancılaşan ve yalnızlaşan insanın karşılaştığı sorunlara çözüm bulmak üzere profesyonel hizmet sunmaktadır. Bugün psikiyatri, psikoloji ve sosyal hizmet alanları bu sorunlara çözüm bulma iddiasında ise de tarih boyunca birey ve toplum yaşamında sağlık ve refah açısından önemli yeri olan din, maneviyat ve spiritüel

---

<sup>1</sup> Vehbi Bayhan, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma* (Ankara: Kültür Bakanlığı, 1997), 207.

<sup>2</sup> Füsun Çuhadaroğlu, "Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu" (Bilimsel Çalışmalar, Ankara: Bilkent Üniversitesi, 1989), 35.

<sup>3</sup> Binnur Yeşilyaprak, "Üniversite Gençlerinin Psikolojik Sorunları", *Eğitim ve Bilim* 10/57 (1985), 36.

yaklaşımlar da modern insan için önem arz etmeye devam etmekte, bazı ülkelerde ise devlet politikası olarak uygulanmaktadır.<sup>4</sup>

Alternatif ve tamamlayıcı tıbbı ilgi arttıkça, dinî ve tıbbi müdahaleleri birbirine bağlama fikri, özellikle ABD'de yaygınlaşmış ve popüler hale gelmiştir.<sup>5</sup> Araştırmalar din ve maneviyatın birçok problemin çözümünde pozitif bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin madde kullanım bozukluğu ve bağımlılık sorunu olanlar için maneviyat, dindarlık ve yaşama dair bir amaç ve anlama sahip olmanın iyileşme deneyimine katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğu ve bağımlılık mücadelesinin ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi gerektiği ortaya konmuştur.<sup>6</sup> Bunun gibi, daha birçok örnekle karşılaşmak mümkündür. Çünkü din, değişim için ümit ve insanların çektiği acılara katlanmaları hususunda iyileştirici rol oynamaktadır.<sup>7</sup>

Üniversite öğrencisi gençlerin sorunlarının yanı sıra dini destek ve manevi danışmanlık ihtiyacının belirlenmesini konu edinen bu araştırma da benzer bir konuya odaklanmıştır. Çalışma ile öğrencilerin yaşadıkları sorunlara bağlı olarak anlam ve amaç kaybı yaşayıp yaşamadıkları, bununla başa çıkmada manevi destek ihtiyacı duyup duymadıkları ve manevi danışmanlık desteğinin hangi durumlarda faydalı olabileceği anlaşılmaya, ayrıca öğrencilerin inanç, ibadet ve ahlâk konularında bilgi ve destek ihtiyacı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma teorik alana katkı sunmaktan çok Adıyaman Üniversitesi öğrencilerinin manevi danışmanlık ve dinî destek ihtiyacının belirlenmesini ve ihtiyaç alanlarında çalışmalar yapılmasını amaçlayan pratik sonuçlara odaklanmıştır.

40

### **1. Araştırma Yöntemi**

Yaptığımız çalışma bir saha araştırması olup, araştırmanın evreni Adıyaman Üniversitesi merkez kampüsünde yer alan lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde sistematik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. İlgili birimlerin öğrenci listeleri birimlere, bölümlere, sınıflara ve cinsiyete göre sıralanarak belli bir düzen içerisinde seçim yapılmış ve anket uygulanacak kişiler belirlenmiştir. Anket formlarının uygulanmasında gönüllülük esası benimsenmiş, form doldurmayı kabul etmeyen kişilerin yerine cinsiyet değişkeni gözetilerek listede yer alan bir sonraki kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Bazı demografik bilgiler de içeren anket formu daha çok öğrencilerin yaşlarına göre muhtemel sorun alanlarına, ayrıca dinî bilgi ve destek ihtiyaçlarına

---

<sup>4</sup> Christina M. Puchalski, "The Role of Spirituality in Health Care", *Baylor University Medical Center Proceedings*, 14 4/ (2001), 352-357.

<sup>5</sup> Sloan vd., "Religion, Spirituality and Medicine", *The Lancet* 353.9153 353/913 (1999), 664-667.

<sup>6</sup> Laudet vd., "The Role of Social Supports, Spirituality, Religiousness, Life Meaning and Affiliation with 12-Step Fellowships in Quality of Life Satisfaction Among Individuals in Recovery from Alcohol and Drug Problems", *Alcoholism Treatment Quarterly* 24 1-2/ (2006), 33-73.

<sup>7</sup> Mehmed Akif Kılavuz - Esra Kılavuz, "Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkmada Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi", *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*, ed. Ali Ayten vd. (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2016), 19.

yoğunlaşmıştır. Veriler analiz edilirken, frekans dağılımı ve faktör analizi teknikleri kullanılmıştır.

## 2. Demografik Bulgular

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet, doğum yeri, öğrencilik döneminde kaldığı yer ve ekonomik durumu gibi bazı sosyal ve demografik özelliklerine ilişkin veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler çok geniş olmasa da Adıyaman Üniversitesi öğrencilerinin genel profilini anlamak konusunda fikir vermektedir.

Yaş	Minimum	Maximum	Ortalama	Std.Sapma
	18	49	21.76	3.23
	Frekans		%	
Cinsiyet	Kız	192	53.3	
	Erkek	168	46.7	
Doğum Yeri	Köy	57	15.8	
	İlçe	125	34.7	
	İl	131	36.4	
	Büyükşehir	47	13.1	
Üniversite okurken kaldığı yer	KYK Yurdunda	165	45.8	
	Özel Yurtta	8	2.2	
	Cemaat Evinde	13	3.6	
	Arkadaşlarla Tutulan Evde	56	15.6	
	Aile İle Birlikte	118	32.8	
Ekonomik Durum	Düşük	22	6.1	
	Orta Alt	51	14.4	
	Orta	238	65.6	
	Orta Üst	43	12.2	
	Yüksek	6	1.7	

Tablo 1: Demografik Veriler

Çalışmaya katılan öğrencilerin en küçüğü 18, en büyüğü 49 yaşında olup yaş ortalaması 21.76'dır (SS±3.23). Cinsiyete göre %53.1'i kadın, %46.9'u erkektir. Bir il merkezinde doğanlar %36.4 ile ilk sırada gelmektedir. İlçede doğanların oranı %34.7, köyde doğanların oranı %15.8 ve büyükşehirde doğanların oranı %13.1'dir.

Üniversite öğrencilerinin barınma yeri tercihleri üzerine yapılan bir araştırma; "öğrencinin cinsiyeti", "öğrencinin aylık geliri", "öğrenim görülen sınıf", "öğrenim görülen program", "ortalama giderler", "ailenin aylık ortalama geliri" ve "ailenin yaşam

yeri" gibi faktörlerin barınma yeri tercihlerini etkileyen faktörler olduğu belirlenmiştir.<sup>8</sup> Benzer faktörlerin bizim çalışmamızın evrenini oluşturan öğrenciler için de geçerli olduğu düşünülmektedir. Öğrencilerin kaldıkları yerlere ilişkin bu çalışmada elde ettiğimiz veriler Adıyaman Üniversitesi Merkez kampüsünde okuyan öğrencilerin en fazla KYK yurtlarında barındığını (%45.8) göstermektedir. Ailesi ile birlikte kalanlar %32.8 ile ikinci sırada, arkadaşlarla birlikte tutulan evde kalanlar ise %15.6 ile üçüncü sırada gelmektedir. Öğrencilerin barınma tercihlerinde cemaat evleri (%3.6) ve özel yurtlar (%2.2) son derece düşük oranlardadır. KYK yurtları ile aile yanında barınmanın yüksek oranlarda çıkmasında ekonomik imkânların, KYK yurt kontenjanlarının ve Anadolu'da yaygınlaşan üniversiteler sebebiyle öğrencilerin yaşadıkları yerde üniversite okumasının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Öğrencilerin ekonomik durumlarını belirlemeye yönelik soruda "Düşük, orta alt, orta, orta üst ve yüksek" şeklinde beşli bir sınıflandırma yapılmıştır. Ekonomik durumları ölçmeye yönelik rakamsal verilerden çok öğrencilerin ekonomik olarak kendilerini hangi sınıfta gördükleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Verilere göre, ekonomik olarak orta sınıfta olduğunu belirtenlerin oranı %65.6'dır. Orta alt sınıfta olduğunu belirtenler (%14.4) ve orta üst sınıfta olduğunu belirtenler (%12.2) eklendiğinde öğrencilerin %92.2'sinin ekonomik olarak orta sınıfta yer aldığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Bu veri, öğrencilerin çoğunun Güneydoğu Anadolu illerinden geldiği bilgisi ve bölgenin ekonomik yapısı ile bir arada değerlendirildiğinde anlaşılabilir bir veridir.

### **3. Öğrencilerin Problem Alanları ve Destek İhtiyacı**

Anlam arayışı insanın varoluşuna düzen ve tutarlılık sağlayan önemli ve evrensel bir güdüdür. Amaç ise bir ereği, gerçekleştirilecek bazı işlevleri veya hedefleri ifade eder. Kişisel bir anlam sahibi olmak, bir amaca sahip olmak, bir veya birden fazla hedefe doğru çabalamak anlamına gelir. Anlamsızlık, çözülmezse anksiyete, depresyon, umutsuzluk veya fiziksel düşüş belirtilerine yol açabilecek modern bir rahatsızlık olarak kabul edilmiştir.<sup>9</sup> Anlam ve amaç kaybı, yaşın ilerlemesi, hastalık, travma ya da kayıplar nedeniyle farklı yaş gruplarında görülebilir. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kişisel yaşamlarında anlam ve amaç kaybı yaşayıp yaşamadıkları, yaşıyorlarsa hangi durumlarda yaşadıkları belirlenmeye çalışılmış, anlam ve amaç kaybı yaşadıkları dönemde manevi destek ihtiyaçlarının artıp artmadığı araştırılmıştır.

---

<sup>8</sup> Musa Karabacak - Murat Sayılı, "Üniversite Öğrencilerinin Barınma Yeri Tercihleri: Havza Meslek Yüksekokulu Örneği", *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2016), 214.

<sup>9</sup> Reker vd., "Meaning and Purpose in Life and Well-Being: A Life-Span Perspective 987", *Journal of Gerontology* 42/1 (1987), 44-49.

		Frekans	%
<b>Hayatında anlam ve amaç kaybı yaşama</b>	Evet, sık sık	64	17.8
	Bazen	182	50.6
	Çok seyrek	91	25.3
	Bugüne kadar hiç olmadı	23	6.4
<b>Anlam ve amaç kaybı yaşadığı dönemlerde manevi destek ihtiyacında artış</b>	Evet, kesinlikle	200	55.6
	Kısmen	124	34.4
	Hayır	36	10

Tablo 2: Anlam ve Amaç Kaybı Yaşama ve Destek İhtiyacı

Araştırmaya katılan öğrenciler “Hayatınızda anlam ve amaç kaybı yaşadığınız dönemler olur mu?” sorusuna %17.8’i “Evet, sık sık” seçeneğini işaretlemişlerdir. %50.6’lık “Bazen” seçeneğini işaretleyenlerin oranı da eklendiğinde, hayatlarının herhangi bir döneminde anlam ve amaç kaybı yaşayanların oranı %68.4 olmaktadır. “Anlam ve amaç kaybı yaşadığınız dönemlerde manevi destek ihtiyacınız artar mı?” sorusuna “Evet, kesinlikle” şeklinde olumlu cevap verenlerin oranı %55.6, “Kısmen” şeklinde olumlu cevap verenlerin oranı ise %34.4’tür. Olumlu cevapların toplamı ise %90’dır. Bulgular, öğrencilerin anlam ve amaç kaybı yaşadığı dönemlerde manevi destek ihtiyacının arttığını açık şekilde ortaya koymaktadır. Bu anlam ve amaç kaybının daha çok hangi durumlarda ortaya çıktığını ve hangi durumlarda manevi destek ihtiyacının daha fazla arttığını tespit etmek ise uygulamaya yönelik sonuçlar açısından önem taşımaktadır.

<b>Anlam ve Amaç Kaybı Yaşanması Muhtemel Durumlar</b>	Frekans	%
Bir yakınımı kaybettiğimde	259	72.3
Psikolojik sorunlar yaşadığımda, bunalım dönemlerinde	166	46.4
Sevdiğim bir kişi ile aram bozulduğunda ya da ayrıldığımda	164	45.8
Afet ya da kaza durumlarında	163	45.5
Ekonomik sıkıntılar çektığımda	133	37.2
Ben hastalandığımda ya da bir yakınım hastalandığında	132	36.9
Aile içi şiddet ve geçimsizlik durumunda	108	30.2
Sigara, Alkol ve uyuşturucu kullanımında	25	7.0

Tablo 3: Başa Çıkmakta Güçlük Çekilen ve Destek İhtiyacının Arttığı Durumlar

Yaratılışı itibariyle aciz bir varlık olan insan, yaşamı boyunca ölüm, hastalık, ayrılık, afet ya da kaza halleri, ekonomik sorunlar ve anlaşmazlık gibi birçok durumla karşılaşabilmektedir. Her insan için ortaya çıkması muhtemel olan ve bireyleri psikolojik açıdan ciddi şekilde etkileyebilen bu durumlar insanın anlam ve amaç kaybı yaşammasına neden olabilmektedir. Öğrencilerin bu muhtemel durumlardan hangileri ile karşılaştıklarında anlam ve amaç kaybı yaşadıklarını belirtmeleri istenmiştir. Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği sorudan elde edilen bulgular, öğrencilerin %72.3 ile en çok,

“bir yakını kaybettiğinde” içinde bulunduğu durumu anlamlandırmakta güçlük çektiğini ve amaç kaybı yaşadığını ortaya koymaktadır. “Psikolojik sorunlar yaşadığımda, bunalım dönemlerinde” seçeneği %46.4 ile ikinci sırada, “sevdiğim bir kişi ile aram bozulduğunda ya da ayrıldığımda” seçeneği %45.8 ile üçüncü sırada yer almıştır. Afet ya da kaza durumları da yine anlam ve amaç kaybının yüksek olduğu (%45.5) durumlardandır.

Anlam ve Amaç Kaybının Ortaya Çıktığı Durumlar	Manevi Danışmanlık Desteğinin Ne Ölçüde Faydalı Olacağı									
	Hiçbir Zaman		Nadiren		Bazen		Sık Sık		Her Zaman	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Bir yakını kaybettiğimde	44	12.2	58	16.1	93	25.8	74	20.6	91	25.3
Psikolojik sorunlar yaşadığımda, bunalım dönemlerinde	44	12.2	74	20.6	88	24.4	84	23.3	70	19.4
Sevdiğim bir kişi ile aram bozulduğunda ya da ayrıldığımda	58	16.1	84	23.3	111	30.8	60	16.7	47	13.1
Afet ya da kaza durumlarında	38	10.6	69	19.2	103	28.6	87	24.2	63	17.5
Ekonomik sıkıntılar yaşadığımda	81	22.5	87	24.2	105	29.2	40	11.1	47	13.1
Ben ya da bir yakını hastalandığında	58	16.1	71	19.7	123	34.2	60	16.7	48	13.3
Aile içi şiddet ve geçimsizlik durumunda	88	24.4	61	16.9	93	25.8	54	15	64	17.8
Sigara, Alkol ve uyuşturucu kullanımında	148	41.1	57	15.8	49	13.6	37	10.3	69	19.2

Tablo 4: Katılımcıların Anlam ve Amaç Kaybı Yaşanması Muhtemel Durumlarda Manevi Danışmanlık Desteğinin Ne Ölçüde Faydalı Olacağına Dair Görüşleri

Anlam ve amaç kaybının ortaya çıktığı hangi durumlarda manevi danışmanlık desteğinin ne ölçüde faydalı olacağına ilişkin bir tablo oluşturulmuştur. 5’li Likert tipi sekiz maddeden oluşan tablodan elde edilen sonuçlara göre, manevi danışmanlık desteğinin “her zaman” faydalı olacağına düşünüldüğü durumların başında %25.3 ile bir yakını kaybetme durumu gelmektedir. “Hiçbir zaman” faydalı olmayacağına düşünüldüğü durumların başında ise %41.1 ile “sigara, alkol ve uyuşturucu kullanıma” durumu gelmektedir.

Manevi danışmanlık desteğinin ne ölçüde fayda edeceğine dair görüşleri daha iyi anlamak için yukarıdaki Likert tipi sorudan elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulmuştur. Manevi Danışmanlık Fayda Ölçeği olarak tanımlanabilecek ölçeğin faktör yapısı temel bileşenler analiziyle incelenmiş ve Kaiser-Meyer Olkin değeri 0.84 olarak

hesaplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda özdeğeri 4.25 olan, varyansın % 53.13'ünü açıklayan ve 0.62 ile 0.77 arasında değişen faktör yüklerine sahip tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı 0.87'dir.

Anlam ve Amaç Kaybının Ortaya Çıktığı Durumlar	Yük
Psikolojik sorunlar yaşadığımda, bunalım dönemlerinde	0.771
Ben hastalandığımda ya da bir yakınım hastalandığımda	0.763
Aile içi şiddet ve geçimsizlik durumunda	0.759
Bir yakınımı kaybettiğimde	0.748
Afet ya da kaza durumlarında	0.73
Ekonomik sıkıntılar çektiğimde	0.726
Sevdiğim bir kişi ile aram bozulduğunda ya da ayrıldığımda	0.704
Sigara, Alkol ve uyuşturucu kullanımında	0.62
Açıklanan Varyans	53.13
Özdeğer	4.25
Cronbach Alfa	0.84

Tablo 5: Manevi Danışmanlık Fayda Ölçeği

Tablodan anlaşıldığı gibi en yüksek faktör yüküne sahip olan, yani manevi danışmanlığının en yüksek düzeyde fayda edeceğinin düşünüldüğü dönemler “Psikolojik sorunların yaşandığı, bunalım dönemleri” ve “kişinin kendisinin ya da bir yakınımın hastalandığı dönemler” olmuştur. En düşük faktör yüküne sahip maddeler ise “Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımında” ve “Sevdiğim bir kişi ile aram bozulduğunda ya da ayrıldığımda” maddeleridir. Ancak “Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımında” maddesi hariç bütün maddelerin 0.70 ve üzerinde faktör yüküne sahip olması ve faktör yüklerinin de bütün maddeler arasında görece homojen bir dağılım göstermiş olması, katılımcıların, tanımlanan durumların tümünde manevi danışmanlık desteğinin fayda edeceğini düşündüğünü göstermektedir.

#### 4. Öğrencilerin Dinî Destek İhtiyacı ve İsteği

Çalışma üniversite öğrencilerinin problem alanlarının ve danışmanlık ihtiyaçlarının yanında dinî bilgi ve destek ihtiyaçlarını da belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla, öğrencilerin dinî aidiyeti, dinî bilgilerinin kaynağı, dinî konularda yeterli bilgiye sahip olup olmadıkları, İslam inanç, ibadet ve ahlâk esasları ile İslam'ın öngördüğü sosyal, kültürel ve iktisadi hayat konusunda bilgi ve destek ihtiyacı duyup duymadıkları, hangi konularda destek ihtiyacı duydukları, bilgi ihtiyaçları hangi kanallardan karşılanırsa daha fazla yararlanabilecekleri ve kurulması muhtemel bir dinî danışmanlık bürosunun üniversite içerisinde hangi mekânda olmasını tercih ettikleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptırdığı Türkiye'de Dinî Hayat Araştırması'nda İslam dinine mensup olduğunu belirtenlerin oranı %99.2 diğer dinlere mensup olduğunu



belirtenlerin oranı ise %0.4'tür.<sup>10</sup> Bu çalışmaya katılanların % 98.6'sı ise Müslüman olduğunu, % 0.3'ü Yahudi, % 0.3'ü deist olduğunu belirtmiş, % 0.8'i ise "Diğer" seçeneğini işaretlemiştir. Türkiye'nin ve bölgenin sosyo-demografik durumu göz önünde bulundurulduğunda dinî aidiyeti Müslüman olanların çok yüksek çıkması beklenen bir durumdur.

		Frekans	%
<b>Dinî bilginin temel kaynağı</b>	Anne-baba ve aile çevresi	212	43.4
	Okul çevresi ve kaynak kitaplar	104	21.3
	Yaz Kur'an kursları, cami vaazları ve hutbeler	95	19.5
	Dinî vakıf/dernekler ve cemaatler	54	11.1
	Basın ve medya aygıtları	23	4.7

Tablo 6: Katılımcıların Dinî Bilgi Kaynaklarına Göre Dağılımları

Kişilerin dinî bilgi kaynaklarına bakıldığında ise sahip olduğu dinî bilginin temel kaynağını 'anne-baba ve aile çevresi' olarak açıklayanların oranı %43.4 ile ilk sırada gelmektedir. 'Okul çevresi ve kaynak kitaplar' %21.3 ile ikinci, "Yaz Kur'an kursları, cami vaazları ve hutbeler" ise %19.5 ile üçüncü sırada gelmiştir. Temel bilgi kaynağı 'dinî vakıf/dernekler ve cemaatler' olanların oranı %11.1 'basın ve medya aygıtları' olanların oranı ise %4.7'dir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilgili araştırmasında da<sup>11</sup> kişilerin dinî bilgi kaynaklarının başında 'aile ve yakın çevre' %91.8 ile ilk sırada yer almaktadır. Araştırma sonuçları dinî bilginin edinilmesinde aynı zamanda temel sosyalleşme kaynağı olan ailenin önemini ortaya koymaktadır. Dinî bilginin kaynağının camideki din görevlileri olduğunu belirtenlerin oranı %43, televizyon, radyo, gazete ve dergiler olduğunu belirtenlerin oranı ise %24,6'dır. Araştırmamızda ikinci kaynak olarak zikredilen okul çevresi ve eğitim kurumlarının Türkiye'de okullarda din eğitimi verilmesine rağmen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın araştırmasında bilgi kaynağı olarak değerlendirilmemiş olması dikkat çekici bir durumdur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın araştırmasında camideki din görevlileri ikinci bilgi kaynağı olmasına rağmen cami merkezli faaliyetler bu çalışmada üçüncü bilgi kaynağı olarak çıkmıştır. Ancak her iki araştırmanın evreninin farklılığı göz önünde bulundurulmalıdır.

		Frekans	%
<b>Dinî konularda yeterli bilgiye sahip olup olmadığı</b>	Evet	114	31.7
	Kısmen	201	55.8
	Hayır	45	12.5
<b>İslam inanç esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacı</b>	Evet	203	56.4
	Hayır	157	43.6

<sup>10</sup> Necdet Subaşı (ed.), *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014), 4.

<sup>11</sup> Necdet Subaşı (ed.), *Türkiye'de Dini Hayat Araştırması*, 113.

İslam ibadet esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacı	Evet	191	53.1
	Hayır	169	46.9
İslam ahlâk esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacı	Evet	201	55.8
	Hayır	159	44.2
Kur'an'ın dili Arapça eğitimi almak isteği	Evet	251	69.7
	Hayır	109	30.3

Tablo 7: Dinî Bilgiye Sahip Olma ve Destek İhtiyacı Tablosu

Öğrencilerin %31.7'si dinî konularda yeterli bilgiye sahip olduğunu belirtirken, %55.8'i ise dinî konularda bilgilerinin kısmi yeterlilikte olduğunu ifade etmiştir. Yeterli bilgisi olmadığını belirtenlerin oranı ise %12.5'tir. İlgili sorulardan elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin genel itibarıyla dinî bilgi ve destek ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Bilgi ve destek ihtiyacı olduğunu belirtenlerin oranı İslam inanç esasları konusunda %56.4, ibadet esasları konusunda %53.1, İslam ahlâk esasları konusunda %55.8'dir. Kur'an dili olduğu için Arapça eğitimi almak istediklerini belirtenlerin oranı ise %69.7 çıkmıştır. Kur'an'ı anlamak üzere Arapça eğitimi alma isteğinin İslam inanç, ibadet ve ahlâk esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacından daha yüksek çıkması ilginç bir sonuçtur. Bu durum öğrencilerde bilgi kaynaklarına ilişkin kafa karışıklığı ve İslam dininin temel kaynağı olan Kur'an-ı Kerim'den doğrudan bilgilenme arzusu şeklinde yorumlanabilir.

	Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma ve tecvid konusunda destek ihtiyacı ve isteği		Kur'an-ı Kerim'in anlamı ve açıklaması konusunda destek ihtiyacı ve isteği		Hazreti Muhammed'in sözleri ve örnekliği konusunda destek ihtiyacı ve isteği		İslam'ın öngördüğü sosyal, kültürel ve iktisadi hayat konusunda bilgi edinme isteği	
	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%	Frekans	%
Zaten biliyorum, ihtiyacım yok	87	24.2	39	10.8	36	10.0	36	10.0
Evet isterim	133	36.9	196	54.4	189	52.5	186	51.7
Olsa iyi olur	86	23.9	80	22.2	86	23.9	81	22.5
Başka kanallardan yararlanabilirim	24	6.7	20	5.6	29	8.1	27	7.5
Gerek yok	30	8.3	25	6.9	20	5.6	30	8.3

Tablo 8: Dini Konularda Destek İhtiyacı ve İsteği

Bazı konularda destek ihtiyacı ile ilgili soruda, Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okuma ve tecvid konusu öğrencilerin "zaten biliyorum, destek ihtiyacım yok" seçeneğini en yüksek oranda (%24.2) işaretledikleri konudur. Destek isteği olup olmadığı sorusuna "Evet isterim" seçeneğinin en yüksek olduğu konu ise %54.4 ile Kur'an-ı Kerim'in

anlamı ve açıklaması konusudur. “Olsa iyi olur” seçeneğini işaretleyenlerin oranı da eklendiğinde Kur’ân-ı Kerim’in anlamı ve açıklaması konusunda destek isteği toplamda %76.6 olmaktadır. Bu veri, yukarıdaki Kur’an dili olduğu için Arapça öğrenme isteği ile birlikte değerlendirildiğinde, dinî konularda kaynağından beslenme arzusu daha bariz biçimde ortaya çıkmaktadır. Hazreti Muhammed’in sözleri ve örnekliği konusunda destek isteği toplamda %76.4, İslam’ın öngördüğü sosyal, kültürel ve iktisadi hayat konusunda bilgi edinme isteği ise toplamda %74.2 çıkmıştır. Bilgi edinme isteğinin en düşük olduğu konu Kur’ân-ı Kerim’i yüzünden okuma ve tecvid konusu olmasına rağmen, bu konuda dahi destek talebi % 60,8’dir. Ancak bu konuda zaten biliyorum diyenlerin oranının yüksek olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

İslam İnançına İlişkin Bazı Esaslar	Frekans	%
Kader, irade ve sorumluluk	103	50.5
Ahret hayatı, yeniden dirilme ve hesap	92	45.1
Sonsuz yaşam, Cennet ve Cehennem	82	40.2
Kutsal kitapların işlevi ve güvenilirliği	62	30.4
Allah’ın varlığı ve birliği	48	23.5
Peygamberlerin gerekliliği ve görevleri	46	22.5
Meleklerin varlığı ve hikmeti	31	15.2
Diğer	40	19.6

Tablo 9: İslam İnanç Esasları Konusunda Bilgi ve Destek İhtiyacı

İnanç, dinî yaşantının dolayısıyla bireysel ve toplumsal yaşamın biçimlenmesinde ve hayatın belli bir ontolojik çerçeveye oturtulmasında oldukça önemli bir referans kaynağıdır. Bireyin düşünce ve davranışları sahip olduğu inanç esaslarından etkilenmekte daha doğrusu bu kaynaktan beslenmektedir. Tabii olunan inanç sisteminin doğru ve bütünlüklü olarak bilinmesi çelişkilerden uzak, tutarlı bir düşünce ve davranış kümesi imkânı sunacaktır. Bu nedenle öğrencilerin bilgi ve destek ihtiyacının yoğunlaştığı konuları tespit etmek üzere inanç, ibadet ve ahlâk konularının hangilerinde bilgi ve destek talep ettikleri araştırılmıştır.

İslam inanç esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacı olduğunu belirtenlerin oranı %56.4’tür. Amentü esasları olarak tanımlanan konuların farklı boyutlarıyla yer aldığı listede “Kader, irade ve sorumluluk” konusu %50.5 ile bilgilenme talebinin en yüksek olduğu konu olmuştur. “Ahret hayatı, yeniden dirilme ve hesap” konusu %45.1 ile ikinci sırada, “Sonsuz yaşam, Cennet ve Cehennem” konusu ise bilgilenme talebi açısından üçüncü sırada yer almıştır. Din olgusunun Tanrı’nın varlığı, melek, kitap, peygamber boyutlarından ziyade irade, sorumluluk, ahret, haşir, cennet, cehennem gibi boyutlarına ilişkin bilgi ve anlam ihtiyacı öne çıkmaktadır. Bilgi ve destek ihtiyacının yüksek çıktığı konular bir arada değerlendirildiğinde, Üniversite öğrencilerinin dünya yaşamının ahret hayatı ve sonrasına bakan boyutunda sorunlar yaşadıkları değerlendirilebilir.

İslam'da İbadetlere İlişkin Bazı Esaslar	Frekans	%
Büyük günahlar ve cezaları	96	50.5
İman-ibadet ilişkisi, İslam'da ibadetlerin yeri, amacı ve önemi	77	40.5
Tesettür (örtünmek) bir ibadet midir? Hükmü ve mahiyeti nedir?	76	40.0
Kur'an okuma ve dinî ilimlerle meşgul olmanın ibadet boyutu	73	38.4
Farz, vacip, sünnet, haram, mekruh v.b. ayrımı	70	36.8
Namaz ibadetinin yeri, önemi ve şartları	70	36.8
Hacc'ın sosyal işlevi	55	28.9
Hacc ibadetinin yeri, önemi ve şartları	50	26.3
Zekat ve diğer malî ibadetlerin yeri, önemi ve şartları	47	24.7
İslam'da maddi ve manevi temizlik	46	24.2
Oruç ibadetinin yeri, önemi ve şartları	43	22.6
Diğer	19	10.0

Tablo 10: İslam İbadet Esasları Konusunda Bilgi ve Destek İhtiyacı

İslam ibadet esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacı olup olmadığına dair soruya olumlu cevap verenlerin oranı %53.1 çıkmıştır. İslam ibadet esaslarına ilişkin olarak oluşturulan listede ise “büyük günahlar ve cezaları” konusu %50.5 ile bilgilenme ihtiyacının en yüksek olduğu konu olmuştur. “İman-ibadet ilişkisi, İslam'da ibadetlerin yeri, amacı ve önemi” konuları %40.5 il ikinci sırada, “Tesettür (örtünmek) bir ibadet midir? Hükmü ve mahiyeti nedir?” konusu ise üçüncü sırada gelmiştir. Bu listede İslam'ın şartları olarak bilinen, namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler bilgi ve destek talebi açısından sonlarda yer almıştır.

Öğrencilerin, büyük günahlar ve cezalarını, mali ve bedeni ibadetlerden daha fazla merak etmesi, bir anlamda dinin “nehiyelerini/yasaklarını”, “emirlerinden” ziyade dert edinmesi iki şekilde yorumlanabilir. Ya öğrenciler geleneksel dindarlık kalıpları içerisinde sıkça yer alan namaz, oruç v.s. gibi emirleri zaten bilmektedirler, ya da yasaklardan kaçınmak meselesini kendileri için daha öncelikli/önemli bir sorun olarak görmektedirler. “Tesettür (örtünmek) bir ibadet midir? Hükmü ve mahiyeti nedir?” konularının bilgilenme ihtiyacının yüksek olduğu konular arasında yer alması, çalışmaya katılanların %53.3'ünün kız öğrencilerden oluştuğu verisi ile bir arada değerlendirildiğinde daha fazla anlam kazanmaktadır.

İslam'da bazı Ahlâkî Esaslar	Frekans	%
İslam'a göre kız erkek ilişkileri	104	50.7
İslam'da müzik, spor, sanat gibi faaliyetlerin yeri	92	44.9
İslam'da özel hayat, mahremiyet ve insan ilişkileri	91	44.4
İslam'da cinsiyet rolleri ve kadın erkek eşitliği	85	41.5
İslam'da öteki (Gayr-ı Müslimler, yabancılar, günahkârlar) ile ilişkiler	81	39.5
İslam'da şehir ve medeniyet kaygısı	73	35.6

İslam'da anne-baba-evlat ilişkisi, hak ve sorumluluklar	69	33.7
Arkadaşlık, akrabalık ve komşuluk ilişkileri	68	33.2
İslam'da cinsel yaşam ve gençlik sorunları	66	32.2
İslam'da ticaret ahlâkı	59	28.8
İslam'ın bitki, hayvan gibi diğer canlılara bakışı	53	25.9
İslam'da tüketimin yeri. İktisat, kanaat, israf anlayışı	51	24.9
Diğer	19	9.3

Tablo 11: İslam Ahlâk Esasları Konusunda Bilgi ve Destek İhtiyacı

Liste oluşturulmak suretiyle öğrencilerin bilgi ve destek ihtiyacının ölçüldüğü bir başka konu ise İslam ahlâk esaslarıdır. Bu konuda bilgi ve destek ihtiyacı olduğunu belirtenlerin oranı %55.8'dir. Öğrencilerin en fazla bilgilenmek istedikleri ahlâkî konu %50.7 ile "İslama göre kız erkek ilişkileri" konusudur. "İslam'da müzik, spor, sanat gibi faaliyetlerin yeri" konusu %44.9 ile ikinci sırada, "İslam'da özel hayat, mahremiyet ve insan ilişkileri" konusu %44.4 ile üçüncü sırada yer almıştır. Bilgilenme ihtiyacının yüksek olduğu diğer iki konu ise; %41.5 ile "İslam'da cinsiyet rolleri ve kadın erkek eşitliği" ve %39.5 ile "İslam'da öteki (Gayr-ı Müslimler, yabancılar, günahkarlar) ile ilişkiler" konusu olmuştur. Ahlâkî konularda bilgi ve destek ihtiyacının yüksek çıktığı konular bir arada değerlendirildiğinde modern seküler yaşam tarzının ve popüler kültürün öğrencileri yüz yüze bıraktığı ahlâkî ve toplumsal konuların öne çıktığı görülmektedir.

		Frekans	%
<b>Peygamber kıssaları, sahabe ve İslam büyüklerinin hayatlarının kendileri için örneklik oluşturup oluşturamayacağı</b>	Evet	313	86.9
	Fikrim Yok	32	8.9
	Hayır	15	4.2

Tablo 12: Din Büyüklerinin Hayatlarının Kendisi İçin Örnek Oluşturup Oluşturamayacağı

Bir psikoterapi yöntemi olarak öyküsel terapi (*narrative therapy*) insanların karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmalarında kendi değerlerini ve yeteneklerini keşfetmelerini sağlamak üzere anlatılardan yararlanmaya göndermede bulunur.<sup>12</sup> Hz. Peygamber'in yaşadıkları zorluklarla başa çıkmasında Hud sûresinde geçen "*Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini teskin edeceğimiz her şeyi sana anlatıyoruz. Bunda sana gerçeğin bilgisi, mü'minlere de bir öğüt ve bir uyarı gelmiştir*" ayetinin de işaret ettiği gibi kendinden önceki peygamberlerin kıssalarının önemli bir etkisi olmuştur.<sup>13</sup> Manevi danışmanlıkta Peygamber kıssalarından ve sahabe hayatlarından yararlanmak sık karşılaşılan bir durumdur. Bu nedenle Peygamber kıssaları, sahabe ve İslam büyüklerinin hayatlarının kendileri için örneklik oluşturup oluşturamayacağı öğrencilere sorulmuştur. Katılımcılar bu soruya %86.9 gibi çok yüksek

<sup>12</sup> Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Kıssa Terapisi-Hz. Peygamberin Kıssalardan Terapi Amaçlı Yardım Alması", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2004), 76.

<sup>13</sup> Abdurrahman Kasapoğlu, "Kur'an'da Kıssa Terapisi-Hz. Peygamberin Kıssalardan Terapi Amaçlı Yardım Alması", 76.

bir oranda “Evet” cevabı vermiştir. Fikri olmadığını belirtenlerin oranı %8.9, “Hayır” diyenlerin oranı ise yalnızca %4.2’dir. Rakamlar, uygun şekilde işlenmesi halinde Kur’an’da geçen Peygamber kıssalarının ve İslam büyüklerinin hayatlarından örneklerin, öyküsel terapi amacıyla kullanılabilceğini göstermektedir. Bu konuda yapılan alan çalışmalarında da olumlu sonuçlar ve önerilerle karşılaşılmaktadır.<sup>14</sup>

Bilgi ve Destek İçin Tercih Edilen Kanal	Frekans	%
Sürekli, sabit bir dinî danışmanlık bürosundan	113	24.0
Basılı ve süreli bir dergiden	100	21.2
Üniversite içindeki Cuma vaazı ve hutbelerinden	87	18.5
İslami İlimler Fakültesi’nin açacağı sosyal medya hesaplarından	65	13.8
Üniversite’nin internet sitesinde oluşturulacak ayrı bir sayfadan	64	13.6
ADYÜ FM’de yapılacak programlardan	42	8.9

Tablo 13: Dinî Bilgi ve Destek İhtiyacının Karşılmasında Tercih Edilen Kanal

Çalışmada, yalnızca öğrencilerin sorun alanları ya da dinî bilgi ve destek ihtiyacı/isteği araştırılmamıştır. Ayrıca sorunlara katkı sunabilecek aktörlerin, bilgi ve destek ihtiyaçlarının karşılanmasında etkili olabilecek kanalların tespit edilmesine de çalışılmıştır. Doğru iletişim kanalının tespit edilebilmesi için sorulan soruya verilen cevaplar “Sürekli, sabit bir dinî danışmanlık bürosunun” en çok tercih edilen seçenek (%24.0) olduğunu göstermektedir. %21.2 ile “basılı ve süreli bir dergi” seçeneği ikinci sırada, “Üniversite içindeki Cuma vaazı ve hutbeleri” ise %18.5 ile üçüncü sırada yer almaktadır. Sonuçlar Üniversite içerisinde aktif bir dinî danışmanlık bürosu kurulmasının ve bu alana yoğunlaşacak bir basılı süreli yayın organı çıkarılmasının yararlı olacağını ortaya koymuştur. Üniversite camisinde verilen vaaz ve hutbelerde ilgili kurumların belirlediği konulardan ziyade öğrencilerin bilgi ve destek ihtiyacının yüksek olduğu konuların işlenmesi bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

Dinî Danışmanlık Bürosu Yer Tercihi	Frekans	%
Üniversite Camisi içinde	111	28,2
Mediko Sosyal Binasında	104	26,5
İslami İlimler Fakültesi bünyesinde	68	17,3
Merkezi Derslikler Binası içinde	56	14,2
Gençlik Evinde	54	13,7

Tablo 14: Dinî Danışmanlık Bürosu Yer Tercihi

Öğrencilerin daha fazla yararlanabilmesi için kurulması muhtemel bir dinî danışmanlık bürosunun nerede olması gerektiğine ilişkin soruda “Üniversite camii içerisinde” seçeneği %28,2 ile en fazla tercih edilen seçenek olmuştur. “Mediko Sosyal Binasında” seçeneği %26.5 ile ikinci sırada, “İslami İlimler Fakültesi bünyesinde”

<sup>14</sup> Fatıma Zeynep Belen, “Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Uygulama Örneği: Bibliyoterapinin Algılanan Stres ve Dini Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi”, *Toplum Bilimleri Dergisi* 10/19 (2016), 39.

seçeneği ise %17.3 ile üçüncü sırada gelmektedir. Kurulacak bir dini danışmanlık bürosu için Üniversite Caminin en çok tercih edilen seçenek olması caminin merkezi konumu ile ilgili olabileceği gibi, din hizmetleri ile camileri özdeşleştiren geleneksel anlayışla da ilgili olabilir. Ancak merkezi bir konumda bulunan, yemekhane, kafeterya ve diğer sosyal merkezlerin de yer aldığı ve tüm öğrencilerin daha rahat girip çıkabildiği Mediko Sosyal binası, bir dini danışmanlık bürosunun daha işlevsel olmasını sağlayabilir.

### **Sonuç ve Öneriler**

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası (%68.4) hayatlarının herhangi bir döneminde anlam ve amaç kaybı yaşamıştır. Bir yakını kaybetme, psikolojik sorunlar, sevdiği bir kişiden ayrılma ve afet ya da kaza durumları anlamlandırmakta güçlük çekilen ve anlam ve amaç kaybı yaşanan durumların başında gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin tamamına yakını (%90) anlam ve amaç kaybı yaşadığı dönemlerde manevi destek ihtiyacının arttığını belirtmiştir.

Çalışmaya katılanların tamamına yakını dinî mensubiyetinin Müslüman olduğunu belirtmiştir. Geriye kalanlar, çok cüz'î bir orana (%1.4) karşılık gelmektedir. Türkiye'nin ve bölgenin sosyo-demografik durumu göz önünde bulundurulduğunda dinî aidiyeti Müslüman olanların çok yüksek çıkması beklenen bir durumdur.

Sahip olduğu dinî bilginin temel kaynaklarına bakıldığında ilk sırada aile çevresi, ikinci sırada okul çevresi ve üçüncü sırada cami merkezli hizmetler gelmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ilgili araştırmasında ise kişilerin dinî bilgi kaynakları olarak 'aile ve yakın çevre' ilk sırada, camideki din görevlileri ikinci sırada, medya organları üçüncü sırada gelmektedir. Araştırma sonuçları dinî bilginin edinilmesinde aynı zamanda temel sosyalleşme kaynağı olan ailenin önemini ortaya koymaktadır. Bizim araştırmamızda ikinci kaynak olarak zikredilen okul çevresi ve eğitim kurumlarının Türkiye'de okullarda din eğitimi verilmesine rağmen Diyanet İşleri Başkanlığı'nın araştırmasında bilgi kaynağı olarak değerlendirilmemiş olması sonuçların farklılaşmasındaki temel nedendir. Ancak her iki araştırmanın evreninin farklılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

Bulgular, üniversite öğrencilerinin genel itibarıyla dinî bilgi ve destek ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Kur'an dili olduğu için ve Kur'an'ı anlamak üzere Arapça eğitimi almak istediklerini belirtenlerin oranının İslam inanç, ibadet ve ahlâk esasları konusunda bilgi ve destek ihtiyacından daha yüksek çıkması öğrencilerde bilgi kaynaklarına ilişkin kafa karışıklığına ve doğrudan İslam dininin kaynağı olan Kur'ân-ı Kerim'den bilgilenme arzusuna yorulabilir.

Öğrencilerin bilgi ve destek ihtiyacının yoğunlaştığı konular değerlendirildiğinde de öne çıkan konular ilgi çekicidir.

Kader, irade, sorumluluk, ahiret, haşir, cennet, cehennem ve sorumluluk gibi inanç alanında bilgilenme talebinin yüksek olduğu konular olmuştur. Bilgi ve destek ihtiyacının yüksek çıktığı konular üniversite öğrencilerinin dünya yaşamının ahiret hayatı ve

sonrasına bakan boyutunda sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Bu sorunu seküler modern dünyada dinin yeri ile ilgili tartışmalar çerçevesinde ele almak mümkündür.

İbadet esasları konusunda büyük günahlar ve cezaları bilgilendirme ihtiyacının en yüksek olduğu konu olmuştur. Sonrasında iman-ibadet ilişkisi, ibadetlerin yeri, amacı ve önemi gibi konular gelmiştir. İslam'ın şartları olarak bilinen, namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler bilgi ve destek talebi açısından sonlarda yer almıştır. Öğrencilerin, büyük günahlar ve cezalarını, malî ve bedeni ibadetlerden daha fazla merak etmesi, bir anlamda dinin “nehiyelerini/yasaklarını”, “emirlerinden” ziyade dert edinmesi iki şekilde yorumlanabilir. Ya öğrenciler geleneksel dindarlık kalıpları içerisinde sıkça yer alan namaz, oruç v.s. gibi emirleri zaten bilmektedirler, ya da yasaklardan kaçınmak meselesini kendileri için daha öncelikli/önemli bir sorun olarak görmektedirler. İman-ibadet ilişkisi, ibadetlerin yeri, amacı ve önemi konusunun bilgi edinme talebinde ikinci sırada olması, emir ve yasakların yeri ve önemi konusunda öğrencilerin düşüncelerinin net olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Ahlâkî meselelerde ise İslam'da kız erkek ilişkileri, İslam'da müzik, spor, sanat gibi faaliyetlerin yeri, İslam'da özel hayat, mahremiyet, İslam'da cinsiyet rolleri, kadın erkek eşitliği ve öteki ile ilişkiler en fazla öğrenilmek istenen konular olmuştur. Öne çıkan konuların mahiyeti, öğrencilerin daha çok modern seküler yaşam tarzının ve popüler kültürün kendilerini yüz yüze bıraktığı meselelere yoğunlaştığını göstermektedir.

Öğrencilerin başa çıkmakta güçlük çektikleri konularda veya belirlenen sorun alanlarında Peygamber kıssaları, sahabe ve İslam büyüklerinin hayatlarından yararlanmanın faydalı olacağı ortaya çıkmıştır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, hangi konuda hangi kıssanın yarar sağlayabileceğini, öğrencilerin yaşlarına, psikolojik ve sosyal durumlarına uygun düşecek anlatıların neler olabileceğini doğru tayin etmek ve bu kıssaları günümüz meselelerine uyarlamaktır. Bunun sağlanması durumunda peygamber kıssaları, sahabe ve İslam büyüklerinin hayatlarının iyi bir psikoterapi aracı olacağı değerlendirilebilir.

Sürekli, sabit bir dinî danışmanlık bürosu bilgi ve destek ihtiyaçlarının karşılanmasında en çok tercih edilen seçenek olarak öne çıkmıştır. Kurulması muhtemel bir dinî danışmanlık bürosunun üniversite camisinin içinde olması en çok tercih edilen seçenek olmuşsa da farklı profilde öğrencilerin daha rahat yararlanması açısından mediko sosyal binasında yer almasının daha işlevsel olacağı değerlendirilmektedir.

Son olarak şunu söylemek mümkündür: Modern çağın insanının kent yaşamı, teknoloji kullanımı ve daha birçok nedenle kendine ve doğaya yabancılaştığı, birçok riskle karşı karşıya olduğu, psikolojik ve ruhsal açıdan çeşitli sorunlarla yüz yüze kaldığı, bunun neticesinde zaman zaman yaşamının anlamını ve amacını yitirdiği yakın çevremizden insanlar üzerinden bile sıkça gözlemlediğimiz bir gerçektir. Çalışmamızda da bu gerçek, belli bir örneklem üzerinden farklı boyutlarıyla bir kez daha ortaya



çıkmıştır. Bu anlam ve amaç kaybının neticesinde bireyin manevi, ruhsal, psikolojik ve sosyal destek ihtiyacının arttığı da sır değildir. Modern psikolojinin ortaya koyduğu teknikler ve psikoterapiler bu ihtiyaca cevap verme arayışının bir sonucudur. Bu çalışma destek ihtiyacının hangi konularda diğerlerinden daha öncelikli olduğuna ilişkin bir bulgu ortaya koymasıyla çözüm arayışlarına bir katkı sunabilir. Ancak anlam ve amaç kaybının ortaya çıktığı durumları tespit etmek ve destek ihtiyacının boyutlarını belirlemek kadar, bu ihtiyacı hakkıyla karşılayabilecek mekanizmaları kurmak, manevi danışmanlık, dinî bilgi ve destek hizmetlerini modern insanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir tarzda sunabilmek te önemlidir.

### **Kaynakça**

- Bayhan, Vehbi. *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1997.
- Belen, Fatıma Zeynep. “Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Uygulama Örneği: Bibliyoterapinin Algılanan Stres ve Dini Başa Çıkma Üzerindeki Etkisi”. *Toplum Bilimleri Dergisi* 10/19 (2016), 9-42.
- Çuhadaroğlu, Füsün. “Üniversite Gençliğinde Uyum Sorunları Sempozyumu”. Ankara: Bilkent Üniversitesi, 1989.
- Karabacak, Musa - Sayılı, Murat. “Üniversite Öğrencilerinin Barınma Yeri Tercihleri: Havza Meslek Yüksekokulu Örneği”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 7/1 (2016), 195-216.
- Kasapoğlu, Abdurrahman. “Kur’an’da Kıssa Terapisi-Hz. Peygamberin Kıssalardan Terapi Amaçlı Yardım Alması”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2004), 69-80.
- Kılavuz, Mehmed Akif - Kılavuz, Esra. “Yaşlanma Döneminde Kayıplarla Başa Çıkma Manevi Danışmanlık Hizmetlerinin Önemi”. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*. ed. Ali Ayten vd. 17-38. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 2016.
- Laudet vd. “The Role of Social Supports, Spirituality, Religiousness, Life Meaning and Affiliation with 12-Step Fellowships in Quality of Life Satisfaction Among Individuals in Recovery from Alcohol and Drug Problems”. *Alcoholism Treatment Quarterly* 24 1-2/ (2006), 33-73.
- Puchalski, Christina M. “The Role of Spirituality in Health Care”, *Baylor University Medical Center Proceedings*, 14 4/ (2001), 352-357.
- Reker vd. “Meaning and Purpose in Life and Well-Being: A Life-Span Perspective 987”. *Journal of Gerontology* 42/1 (1987), 44-49.
- Sloan vd. “Religion, Spirituality and Medicine”. *The Lancet* 353.9153 353/913 (1999), 664-667.
- Subaşı, Necdet (ed.). *Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Yeşilyaprak, Binnur. “Üniversite Gençlerinin Psikolojik Sorunları”. *Eğitim ve Bilim* 10/57 (1985), 32-37.